

УДК 81'373.612.2

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2025.1.3>

М. Г. ШЛЕНЬОВА

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри документознавства та української мови,

Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут», м. Харків, Україна

Електронна пошта: m.shleneva@khai.edu

<https://orcid.org/0000-0003-4297-6872>

МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ПРОСТОРУ ЧЕРЕЗ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ: ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНИЙ ПІДХІД

Стаття присвячена дослідженню мовної репрезентації простору через фразеологізми, що позначають просторові категорії «далеко – близько». У роботі визначено функціонально-семантичні особливості цих фразеологічних одиниць, механізми формування просторових образів, формально-граматичну структуру та їхню роль у мовній картині світу. Проаналізовано особливості просторової семантики фразеологізмів, їхню здатність до вираження як фізичної віддаленості чи наближеності, так і часових значень. Визначено, що фразеологізми на позначення «далеко» переважно мають негативне експресивне забарвлення, пов'язане з труднощами доступу, ізольованістю чи невідомістю, тоді як фразеологізми зі значенням «близько» частіше характеризуються позитивною конотацією, що відображає зручність і доступність. Okремо виділено нейтральні фразеологічні конструкції, які не несуть вираженої емоційної оцінки. Розглянуто структурні особливості фразеологізмів, виокремлено синтаксичні моделі (словосполучення, речення) та морфологічні характеристики (прийменникові та безприйменникові конструкції). Отримані результати можуть бути використані у теоретичному мовознавстві, когнітивній лінгвістиці, перекладознавстві, а також у міжкультурній комунікації. Виявлені закономірності відображають особливості концептуалізації простору в українській мові та сприяють подальшому вивченню взаємозв'язку між просторовими і часовими категоріями у фразеології.

Ключові слова: фразеологізми на позначення простору, просторова семантика, мовна картина світу, функціонально-семантичний підхід, синтаксичні моделі, морфологічні характеристики.

Постановка проблеми. Фразеологізми як сталі мовні вирази є невід'ємною частиною мовної системи, що відображає багатовимірну картину світу. Їх вивчення має значний теоретичний і практичний інтерес, оскільки вони виступають унікальним засобом мовного вираження культурних, історичних, когнітивних і комунікативних аспектів життя носіїв мови. Особливу роль у мовній картині світу відіграють фразеологізми, що позначають просторові відношення, адже категорія простору є однією з фундаментальних у людському мисленні. Актуальність дослідження цієї тематики зумовлена необхідністю детального аналізу функціонально-семантичних особливостей таких мовних одиниць у сучасній лінгвістиці.

Вивчення просторових фразеологізмів сприяє глибшому розумінню того, як мова структурує сприйняття простору. Простір як універсальна категорія моделюється в мовленні по-різному залежно від культурно-історичних і соціальних умов. Наприклад, у різних мовах просторові концепти можуть ґрунтуватися на

орієнтації щодо горизонтів, ландшафтних особливостей або соціальних контекстів. Аналіз фразеологізмів дозволяє з'ясувати, як мовна спільнота концептуалізує просторові відношення, використовуючи метафоричні й метонімічні моделі. Отримані результати є важливими не лише для теоретичного мовознавства, але й для суміжних дисциплін, зокрема культурології, когнітивної лінгвістики та перекладознавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття простору у фразеологічній системі української мови переважно розглядається в порівняльному аспекті, зіставляючись із відповідниками в європейських мовах. Значна частина наукових досліджень присвячена виявленню спільних та відмінних рис у вираженні просторових відношень у різних мовних системах.

Зокрема, питання просторових фразеологізмів в українській та англійській мовах досліджували В. О. Ромашевська, О. Д. Краєвська, Н. Ю. Тодорова та М. О. Лапіна. Аналогічний

порівняльний підхід застосувала Л. Кобилицька, аналізуючи просторові фразеологізми в англійській та чеській мовах.

Водночас науковий інтерес становлять і розвідки, присвячені безпосередньо просторовим фразеологізмам в українській мові. Дослідження цієї проблематики здійснювали, зокрема, П. О. Редін та О. С. Пальчевська, які зосередили увагу на специфіці мовної репрезентації простору засобами української фразеології.

І хоча порівняльний аспект дослідження просторових фразеологізмів є поширеним у сучасній лінгвістиці, поглиблене вивчення їхніх функціонально-семантичних особливостей в українському мовному дискурсі залишається актуальним завданням.

Метою статті є дослідження мовної репрезентації простору через фразеологізми української мови, зокрема тих, що позначають просторові категорії «далеко – близько», їхні функціонально-семантичні особливості, механізми формування просторових образів, формально-граматичну структуру та роль у мовній картині світу.

Виклад основного матеріалу. Фразеологізми, що позначають просторові відношення, характеризуються складною функціонально-семантичною природою. Вони одночасно виконують денотативну, оцінну, експресивну та культурологічну функції, що робить їх цінним об'єктом для лінгвістичних досліджень. Значною мірою ці одиниці несуть приховані смисли, які стають очевидними лише в контексті. Аналіз таких значень дозволяє не лише глибше зрозуміти мовну картину світу, а й простежити, як мова адаптується до комунікативних потреб у різних дискурсивних середовищах.

Актуальність дослідження просторових фразеологізмів посилюється міждисциплінарними запитамі. У таких сферах, як когнітивна психологія, штучний інтелект, геоінформаційні системи, перекладознавство та методика навчання іноземних мов, аналіз мовних моделей простору відіграє ключову роль. Наприклад, для автоматичного перекладу та обробки природної мови необхідне точне розуміння семантики просторових фразеологізмів, що забезпечує адекватне відтворення змісту й мінімізує ризик семантичних викривлень.

У контексті глобалізації та міжкультурної комунікації вивчення просторових фразеологізмів сприяє глибшому розумінню лінгвокультурних особливостей різних народів. Просторові концепти є важливими для порівняльних досліджень мов і культур, оскільки вони допомагають виявити як універсальні, так і специфічні риси мовних систем. Це знання має не лише теоретичне, а й практичне значення, особливо у сфері міжкультурної комунікації та перекладу, де точне передавання просторових значень відіграє ключову роль у збереженні адекватності мовного послання.

Простір є однією з фундаментальних категорій філософії, що визначає основну форму існування матеріального світу [Алефіренко: 20]. У різних контекстах під простором можуть розуміти як світ загалом, так і окремі його складові – землю, країну чи певне середовище. Людське існування також має просторовий вимір, що знаходить відображення у таких поняттях, як життєвий простір, особистий простір, соціальний і комунікативний простір. Сучасна філософія розширює це розуміння, виокремлюючи художній, геологічний, логічний та мисленнєвий простори [Бардонов: 91].

З лінгвістичного погляду простір є не лише фізичною чи абстрактною категорією, а й важливим елементом комунікативного акту. Як автор, так і адресат завжди перебувають у певних просторових межах, що впливає на мовну картину світу. Мовець називає, взаємопов'язує та категоризує явища, ґрунтуючись на власному просторовому досвіді. При цьому сприйняття простору є антропоцентричним, адже світ осмислюється крізь призму відношення спостерігача до спостережуваного. Спостерігач не лише констатує реальність, а й певною мірою є співтворцем ситуації. Його уявлення про простір включає внутрішній простір тіла, простір природного досвіду та мисленнєвий простір.

Лінгвістична репрезентація простору тісно пов'язана з мовною картиною світу, оскільки кожна мова по-своєму відображає спосіб сприйняття й категоризації дійсності. Витоки цього досвіду знаходимо у фразеології – одній із ключових складових мовної картини світу, що фіксує стійкі уявлення людства про простір та його структуру.

Поняття «простір» охоплює дві фундаментальні характеристики матеріального світу – його протяжність і місце серед інших суцільних [Бардонов: 92]. Протяжність означає безперервність існування об'єкта, що проявляється у трьох вимірах – довжині, ширині та висоті, які визначають його розмірні параметри. Місце ж характеризує положення предмета відносно інших об'єктів, утворюючи систему просторових взаємозв'язків. Таким чином, простір можна розглядати як середовище, що формується через відношення між речами. У зв'язку з цим виділяють основні просторові опозиції: «нагору – вниз», «вліво – вправо», «високо – низько», «тут – там», «далеко – близько».

Українська мова має розвинену систему засобів вираження просторових понять. Просторові відношення передаються за допомогою слів, синтаксичних конструкцій (зокрема, підрядних речень обставинного значення місця), вільних і стійких словосполучень. Особливу роль у цьому процесі відіграють фразеологічні одиниці, адже вони не лише передають образну характеристику чи оцінку явища, а й уточнюють його значення завдяки своїй стилістичній і семантичній специфіці.

Фразеологічні одиниці української мови, що виражають значення «далеко», характеризуються використанням певних номінативів, зокрема слів *кінець*, *край* (без кінця-краю, на краю світу), а також географічних об'єктів – *моря*, *гори*, *долини*, *ріки*, *земля*, *світ* (за *тридев'ять земель*, *білий світ*, *за горами за долами*, *не за горами*, *за синім морем*, *з-за моря*). Часто для позначення просторової віддаленості використовуються числівники, зокрема *сім*, *дев'ять*, *десять* (за *сімома горами*).

Фразеологізми із семантикою «близько» зазвичай містять у ролі стрижневих компонентів назви частин людського тіла: *рука*, *лице*, *око*, *ніс* (*ніс у ніс*, *лице у лице*, *рукою подати*, *скільки око сягає*).

Просторове поняття «далеко» асоціюється з такими значеннями:

а) «дуже далеко», «на великій відстані від кого- або чого-небудь», «туди важко дістатися» або «дуже важко звідти повернутися»: *на краю світу (землі)*, *за тридев'ять земель*, *за горами за долами*, *з-за моря*, *за синім морем* (напри-

клад: *Я знатиму, що і за морем ви за мною скупчатимете* (Г. Квітка-Основ'яненко)).

б) нерідко фразеологізми на позначення «далеко» мають негативну конотацію, пов'язану з «глухим, необжитим місцем», «найвіддаленішими краями, де перебувають не з власної волі», «труднощами» або «блуканням»: *ведмежий кут*, *темне царство*, *де козам роги правлять*, *куди Макар телят не ганяв*, *куди ворон кісток не занесе* (наприклад: *Ти, Гризельдо, не думай, що ми оце заїхали аж на край світу, куди й вороне не занесе кості своїх знайомих* (І. Нечуй-Левицький)).

в) «розширення», «розповсюдження на велику відстань», «на всі сторони», «скрізь»: *в шир та в даль*, *по всіх усядах*, *з усіх усяд* (наприклад: *Скрізь, де тільки можна. Ви писали страшну масу дрібних дописів по всіх усядах* (Леся Українка)).

г) «віддалені широкі простори», «далекі краї», «незнані, невідомі місця»: *за тридев'ять земель*, *казкове царство*, *інший світ* (наприклад: *Ми їздили туди (в гроти). Лягали на дно човна і за хвилину опинилися в казковому царстві* (М. Коцюбинський)).

Українським фразеологічним одиницям, що передають значення «близько», властиві такі просторові значення:

а) «близько», «що видно», «що чути»: *перед очима*, *лице у лице*, *ніс у ніс*, *рукою подати*.

б) «дуже близько», «зовсім поруч», «недалеко», «на невеликій відстані»: *під боком*, *рукою подати* (наприклад: *Ось Буковина під боком, а відти приїзять до міста на ярмарок попи такі бородати, аж ну!* (Л. Мартович)).

в) «близько», «недалеко», «по-сусідству з кимось або чимось»: *під боком*.

г) «приблизитися до чогось або когось», «бути в тісній, безпосередній близькості», «впритул»: *під самим носом*, *ніс у ніс* (наприклад: *Неквапливо повернув (Дмитро) назад, ступив з десяток кроків і ніс у ніс зіштовхнувся з Голоблею* (Ю. Збанацький)).

Як зазначають науковці В. Ужченко, Л. Авксентьев, для фразеології, як і для лексики, властиві певні внутрішні закономірності, зокрема такі системні відношення, як полісемія, синонімія та антонімія. Поява нових значень фразеологізмів зумовлюється їхнім функціонуванням у різних словесних оточеннях, де вони набува-

ють нової семантико-синтаксичної сполучуваності і зазнають семантичних зрушень, зокрема через повторні метафоризації. Багатозначність, як стверджують дослідники, базується на процесах повторного переосмислення, що сприяє розширенню значення фразеологічних одиниць [Демський: 4].

Значення фразеологізмів найповніше розкривається саме в контексті, оскільки контекст відіграє основну роль у реалізації значень різних мовних одиниць. Відтак, розгляд фразеологічних одиниць поза контекстом обмежує можливості їх всебічного семантичного осмислення та значення. Зокрема, фразеологізми, що позначають просторові категорії «далеко» і «близько», можуть також реалізувати інші значення, серед яких суттєве місце займають часові значення. Це може стосуватися, зокрема, значення «щось дуже довго триває, існує, не закінчується», а також «у найближчому майбутньому», «незабаром», «скоро».

Подібність між просторовими та часовими характеристиками не є випадковою. Як стверджує філософ С. Бардонов, простір і час взаємодоповнюють один одного, і ця взаємодоповненість полягає в тому, що простір визначається через час і навпаки [Бардонов: 93]. Отже, вивчення фразеологізмів, які позначають просторові відношення, також дозволяє розглядати їх у контексті часових аспектів, що збагачує наше розуміння їхнього функціонування в мовному середовищі.

З огляду на синтаксичну структуру, українські фразеологізми з просторовими значеннями «далеко» і «близько» можна поділити на дві основні групи:

1. Фразеологізми, побудовані за схемою речення:

- *Там, де козам роги правлять;*
- *Там, де Макар телят не пасе.*

2. Фразеологізми, утворені за моделями словосполучень:

- *рукою подати;*
- *інший мир;*
- *за тридев'ять земель.*

Серед українських фразеологізмів, що позначають просторові категорії «далеко» і «близько», переважають конструкції, які за своїми моделями співвідносяться з словоспо-

лученнями. Ці фразеологізми можна умовно поділити на кілька основних груп:

1. Фразеологічні одиниці моделі «прикметник + іменник»:

- *зоряне містечко;*
- *пташиний базар.*

2. Фразеологічні одиниці моделі «іменник + родовий відмінок іменника»:

- *край світу.*

3. Фразеологічні одиниці моделі «прийменник + іменник + іменник»:

- *під три чорти.*

4. Фразеологічні одиниці, структурою яких є «дієслово + іменник з прийменником або без нього»:

- *куди ноги несуть;*
- *висіти на хвості;*
- *далеко ходити не треба.*

Найбільш часто зустрічаються конструкції, які складаються з дієслова та іменника з прийменником або без нього, що є характерною рисою фразеологізмів, що позначають просторові відношення «далеко» та «близько».

Фразеологічні сполуки можна класифікувати на прийменникові та безприйменникові. До прийменникових належать, зокрема, такі вирази, як *на кінці світу, за дев'ятьма горами та ріками, в шир та даль* та інші. У фразеологізмах, що позначають просторові поняття «далеко» і «близько», найчастіше використовуються такі прийменники, як *за, до, в, з, на*.

Як зазначає М. Алефіренко, своєрідність фразеологічного значення виявляється через вторинне відтворення мовної картини світу, що збагачене досвідом інтелектуально-емоційного освоєння носіями мови певного «шматочка дійсності». Цей процес відбувається шляхом переосмислення вже існуючих у мові знаків. Для фразеологічного значення важливим елементом є конотація, яка включає імпліцитно представлені в семантичній структурі фрази рефлексно-суб'єктивні елементи. Вони виражають відношення суб'єкта відображення до відображуваного фрагмента об'єктивної дійсності [Алефіренко: 24].

Українські фразеологічні одиниці, що позначають просторові поняття «далеко» і «близько», характеризуються експресивним забарвленням, яке може бути як позитивним, так і негативним.

Негативну конотацію мають фразеологізми, що містять компоненти, пов'язані з такими словами, як «чорт» або «дідько». До таких одиниць належать вирази, як *до чортів на виступці, хоч до чорта в зуби, хоч до дідька в зуби, під три чорти*. Вони зазвичай вказують на віддалене, важкодоступне або небажане місце, що надає їм негативного відтінку.

Позитивну конотацію в основному містять фразеологізми, в яких центральними є компоненти, що позначають частини тіла людини, такі як *ніс у ніс, рукою подати, перед самим носом*. Ці фразеологізми часто асоціюються з близькістю, доступністю та зручністю, що надає їм позитивного забарвлення.

У загальному контексті позитивна конотація переважає у фразеологічних одиницях, що позначають просторове значення «близько», тоді як негативна конотація більш характерна для виразів, що передають поняття «далеко». Однак трапляються й фразеологізми з нейтральною конотацією, як, наприклад, *близький (блигомий) світ, за тридев'ять земель, скільки око сягає*, що вказують на відсутність чітко вираженого емоційного забарвлення.

Висновки. Семантика українських фразеологізмів, що позначають просторові відношення відстані, є надзвичайно багатого та різноманітною. Це підтверджується наявністю численних

фразеологічних одиниць, які, окрім просторових значень, також можуть виражати часові категорії. Багатозначність фразеологізмів свідчить про їх участь у відображенні реалій оточуючого світу, а також про виконання ними номінативної функції в мовній системі.

Фразеологізми, що позначають просторові відношення «далеко» та «близько», мають виражене експресивне значення, яке може бути як позитивним, так і негативним. Негативне забарвлення переважає у фразеологізмах, що позначають поняття «далеко», тоді як позитивне значення більш характерне для виразів, що виражають близькість. Однак, трапляються також фразеологізми, в яких семантика має нейтральну конотацію, що вказує на відсутність емоційного забарвлення.

Отже, фразеологічні одиниці, які передають просторові категорії «далеко» і «близько», мають не лише конкретне значення фізичної віддаленості чи наближеності, а й виявляють семантичні відтінки, що відображають особливості світосприйняття та ментальної концептуалізації простору в українській мовній картині світу. Тому фразеологічні засоби української мови, що позначають просторові відношення, демонструють розвинену систему номінацій, яка охоплює як фізичні, так і культурно-ментальні аспекти концептуалізації простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Х.: Вища школа, 1987. 167 с.
2. Бардонов С. М. Про множинність форм простору і часу. *Філософська і соціологічна думка*. 1990. №4. С. 90-94.
3. Демський М. Українські фраземи й особливості їх творення. Львів-Краків-Париж: Просвіта, 1994. 62 с.
4. Кобилецька Л. Українські фразеологізми на позначення відстані як просторової категорії у зіставленні з чеськими. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/Kobylets-ka.doc.-2-4.pdf>
5. Пальчевська О. С. Фразеологізми української мови з просторовим компонентом семантики (спроба лінгвокультурного аналізу). *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. № 1, 2017, 55-60. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/4181/1/Palchevska-2017.pdf>
6. Редін П. О. Фразеологізми з просторовим значенням. *Культура мови на щодень*. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine33-16.pdf>
7. Ромашевська В.О., Краєвська О.Д. Поняття категорії простору на матеріалі фразеологічних одиниць в англійській та українській мовах. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2016. 2(8). 143-146. <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/3899>
8. Тодорова Н. Ю. Зіставний аналіз просторових фразеологічних одиниць інтеграційно-порівняльного типу мотивації в англійській та українській мовах. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород: Видавничий дім "Гельветика". 2022. 1(21). С. 244–248. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/21/part_1/46.pdf
9. Тодорова Н. Ю., Лапіна М. О. Просторові фразеологічні одиниці змішаного типу мотивації в українській та англійській мовах. *Мова. Література. Фольклор*. 2023. 1, 61-67. <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2023-1-8>
10. Ужченко В. Д., Авксентьев Л. Г. Українська фразеологія. Харків: Основа, 1990. 167 с.
11. Фразеологічний словник української мови. Уклад. В.М. Білоноженко та ін. Київ: Наук. думка, 1993. 984 с.

12. Shlenova M. Formal and structural aspects of genitive metaphor: a review of current research. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія» науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, 2024. Вип. 21(89). С. 67-69. [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2024-21\(89\)-67-69](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2024-21(89)-67-69)

REFERENCES

1. Alefirenko M. F. (1987). Theoretical issues of phraseology. Kharkiv: Higher School. 167 p.
2. Bardonov S. (1990). On the multiplicity of forms of space and time. *Philosophical and sociological thought*. . 4. P.90-94.
3. Demsky M. (1994). Ukrainian phrases and peculiarities of their creation. Lviv-Krakow-Paris: Prosvita. 62 p.
4. Kobyletska L. (2015) Ukrainian phraseologisms to denote distance as a spatial category in comparison with Czech ones. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/Kobylets-ka.doc.-2-4.pdf>
5. Palchevska O. S. (2017). Phraseologisms of the Ukrainian language with a spatial component of semantics (an attempt at linguistic and cultural analysis). *Scientific Journal of Lviv State University of Life Safety "Lviv Philological Journal"*. 1. P. 55-60. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/4181/1/Palchevska-2017.pdf>
6. Redin P. O. Phraseologisms with spatial meaning. *Culture of language for every day*. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine33-16.pdf>
7. Romashevska V.O., Kraevska O.D. (2016). The concept of the category of space on the material of phraseological units in English and Ukrainian. *Bulletin of the Student Scientific Society of Vasyl' Stus DonNU*. 2(8). 143-146. <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/3899>
8. Todorova N. Y. (2022). Comparative analysis of spatial phraseological units of integration and comparative type of motivation in English and Ukrainian. *Transcarpathian philological studies. Uzhhorod: Helvetica Publishing House*. 1(21). P. 244-248. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/21/part_1/46.pdf
9. Todorova N. Y., Lapina M. O. (2023). Spatial phraseological units of mixed type of motivation in Ukrainian and English. *Language. Literature. Folklore*. 1, 61-67. <https://doi.org/10.26661/2414-9594-2023-1-8>
10. Uzhchenko V.D., Avksentiev L.G. (1990). Ukrainian phraseology. Kharkiv: Osnova. 167 p.
11. Phraseological dictionary of the Ukrainian language (1993). Compiled by. V.M. Bilonozhenko and others. Kyiv: Nauk. dumka. 984 p.
12. Shlenova M. (2024). Formal and structural aspects of genitive metaphor: a review of current research. *Naukovi zapiski Nacional'nogo universitetu "Ostroz'ka akademiâ". Seriâ Filologična*. Ostrog: NaUoA Publishing House. 21(89). P. 67-69. [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2024-21\(89\)-67-69](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2024-21(89)-67-69)

M. H. SHLENOVA

PhD in Philology, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Document Studies and Ukrainian Language,

National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute", Kharkiv, Ukraine

E-mail: m.shleneva@khai.edu

<https://orcid.org/0000-0003-4297-6872>

LINGUISTIC REPRESENTATION OF SPACE THROUGH PHRASEOLOGY: A FUNCTIONAL-SEMANTIC APPROACH

The article explores the linguistic representation of space through phraseological units that denote the spatial categories of “far” and “near.” It identifies the functional and semantic features of these phraseological units, the mechanisms of spatial image formation, their formal and grammatical structure, and their role in the linguistic picture of the world. The study analyzes the peculiarities of the spatial semantics of phraseological units and their ability to express both physical distance and temporal meanings. It has been determined that phraseological units denoting “far” generally carry a negative expressive connotation associated with inaccessibility, isolation, or obscurity, whereas phraseological units conveying the meaning of “near” are more often characterized by a positive connotation reflecting convenience and accessibility. Additionally, neutral phraseological constructions that lack strong emotional connotations are identified. The study examines the structural features of phraseological constructions, distinguishing between syntactic models (phrases and sentences) and morphological characteristics (prepositional and non-prepositional constructions). The findings can be applied in theoretical linguistics, cognitive linguistics, translation studies, and intercultural communication. The identified patterns reflect the peculiarities of space conceptualization in the Ukrainian language and contribute to the further study of the relationship between spatial and temporal categories in phraseology.

Key words: phraseological units denoting space, spatial semantics, linguistic world picture, functional-semantic approach, syntactic models, morphological characteristics.